

**Toespraak prof. D. Voorhoof
(Universiteit Gent)**

Academische zitting ter gelegenheid van 5 jaar ROB-tv
Vrijdag 13 november 1998

Het juridisch kader betreffende de regionale televisie in Vlaanderen sedert de decreetswijziging van 28 april 1998 :
een nieuwe dynamiek of een voortdurende commercialisering ?

1. De aanloop met het decreet van 1987 en het decreet van 1991.
2. Externe ontwikkelingen : de afbrokkeling van de dominante positie van VTM.
3. Interne ontwikkelingen.
4. Belangrijkste wijzigingen aan het omroepdecreet in 1998.
5. Nog altijd de achillespees : de financiering van de regionale omroepen.
6. Slotbeschouwing.

ROB : 5 JAAR OP DE KABEL.

Academische zitting.
Leuven, 13 november 1998.

Dirk VOORHOOF
Universiteit Gent

Het juridisch kader betreffende de regionale televisie in Vlaanderen sedert de decreetswijziging van 28 april 1998 : een nieuwe dynamiek of een voortdurende commercialisering ?

1. De regionale televisie uit de startblokken : de aanloop met het decreet van 1987 en de decreten van 1991.

De aanloop naar de legalisering en de uitbouw van de regionale televisie in Vlaanderen is genoegzaam bekend. Met het zgn. kabeldecreet van 1987 werd in de wetgeving een opening gemaakt voor niet-openbare televisieverenigingen in Vlaanderen. Hoewel dit decreet van 1987 in de eerste plaats was gericht op de introductie, op het opstarten van commerciële televisie in Vlaanderen, werd tegelijk, in de marge van het decreet als het ware, de mogelijkheid voorzien tot de erkenning van lokale en/of regionale televisie. In het voorjaar van 1989 startte de landelijke commerciële televisieomroep VTM, eerst als een klein, kwetsbaar kuikentje, vlug uitgroeïend tot een flinke klokken die op de eieren ging zitten en later pikkend als een haan naar elke mogelijke nieuwkomer die het erf wou betreden.

Slechts één regionale televisieomroep slaagde er toen in om effectief van start te gaan : AVS/Gent-Eeklo dat uitgerekend deze namiddag op een academische zitting in Gent zijn 10-jarig bestaan viert en waar men dus een lustrum vooruit is op de academische zitting van vanavond in Leuven. Als Gentenaar kan ik het uiteraard niet laten naar deze pioniersrol van AVS te verwijzen.

Voor de echte doorbraak van de regionale televisie in Vlaanderen bleef het wachten tot in 1991, toen met twee decreten, één in verband met reclame en sponsoring en één specifiek voor de regionale televisie, daadwerkelijk de mogelijkheid werd gecreëerd om met regionale televisie van start te gaan. De belangrijkste kernpunten waren de mogelijkheid tot het uitzenden van reclame en sponsoring, beperkt weliswaar tot streekgebonden reclame en sponsoring. De regionale programma's moesten voor 19u.30 op de kabel gaan en het

maximaal aantal uitzenduren werd beperkt tot 200 per jaar, een combinatie van voorschriften die mede aan de basis lag van de achteraf voor de regionale omroepen zo succesvol gebleken "carrouselformule". Financiering van overheidswege (gemeenten, provincies, Vlaamse overheid) werd mogelijk gemaakt, maar niet concreet ingevuld.

De verwachtingen van wat regionale TV te bieden had waren toen in 1991 bij de decreetgever hooggespannen. Interessant was ongetwijfeld de doelstelling achter het decreet van 1991, de filosofie zoals deze door de mede-indiener van het decreet betreffende de regionale TV werd geformuleerd, toen nog een gewoon lid van de Vlaamse Raad, een zekere Eric Van Rompuy. Van Rompuy argumenteerde toen in 1991 dat het decreet van 1987 voor de regionale televisieomroepen een gevaar inhield voor wat hij kapittelde als de "grootschaligheid, commercialisering en ketenvorming". Daarom was er nood aan een nieuw decreet dat een maatschappelijke visie ontwikkelde inzake regionale omroep. Van Rompuy formuleerde het als volgt : "Wat wij ten allen tijde hebben willen voorkomen zijn toestanden die wij hebben meegemaakt met de niet-openbare radio's, namelijk dat men komt tot ketenvorming en tot uniformisering zodat de lokale of regionale herkenbaarheid verdwijnt en dat de regionale stations in handen komen van grootschalige groepen die als enige bedoeling hebben zoveel mogelijk winst te maken en waarbij de sociale en culturele functie uit het oog wordt verloren. Dat is de hele basisfilosofie van decreet". Einde citaat, zie parlementaire stukken, 1991.

Sedertdien is er echter veel water door de Dijle, door de Leie, door de Zenne, door de Dender en door de Schelde gevloeid...

Een korte toelichting bij twee ontwikkelingen die de regionale televisie in Vlaanderen de laatste jaren en maanden hebben beïnvloed of op het punt staan te beïnvloeden.

2. Primo is er wat je kunt noemen een belangrijke externe ontwikkeling : nl. de afbrokkeling van de dominante positie van VTM.

In de loop van 1997-1998 is het opvallend duidelijk geworden dat België, dat Vlaanderen zich niet kan onttrekken aan de toepassing van de Europese regelgeving inzake het vrije dienstenverkeer en de regels van de vrije mededinging. Europese basisprincipes die, of men dat nu graag heeft of niet, ook hun toepassing vinden op het vlak van de audiovisuele media. Goed 10 jaar geleden werden in de Vlaamse omroepwetgeving wel een aantal stadswallen

opgetrokken om vooral de landelijke commerciële televisieomroep te beschermen, maar men verwaarloosde daarbij het gegeven dat het buskruit al enige tijd was uitgevonden. Onder druk van de Europese wetgeving is nu het VTM-monopolie afgebouwd, is plaats gemaakt voor de erkenning van bijkomende landelijke Vlaamse commerciële televisieomroep, is daarom ook de regelgeving inzake reclame en sponsoring aangepast en werden een aantal drempels weggehaald die de kabeldoorgifte van buitenlandse televisieomroepen belemmerden. Deze aanpassingen aan de Vlaamse omroepwetgeving zullen ongetwijfeld ook hun weerslag hebben op de sector van de regionale televisie. De regionale omroepen in Vlaanderen zullen immers nog meer dan in het verleden als kleine vissen moeten proberen overleven in een bokaal, in een vijver waarin het steeds woeliger wordt.

De erosie van het juridisch kader dat een aantal privileges ten gunste van VTM verankerde, heeft overigens reeds duidelijke gevolgen gehad voor de regionale omroepen.

Zo hield het juridisch kader dat in 1987 was geconstrueerd ten voordele van VTM, de regionale televisie af van de mogelijkheid om inkomsten uit reclame te verwerven. Dit werd wel versoepeld in 1991, maar toch gaf de Vlaamse wetgeving in 1991 nog duidelijk blijk van een bescherming ten voordele van VTM: de regionale televisieomroepen moesten zich krachtens het decreet beperken tot streekgebonden reclame en sponsoring en mochten dus niet op de weide komen grazen van de landelijke televisiereclame. Dat bleef het exclusieve terrein voor VTM. Tegelijk werd aan de regionale televisieomroepen ook de verplichting opgelegd om hun programma's door te geven voor 19u.30. Deze verplichting inzake het zendschema was een maatregel die er in wezen moest voor zorgen dat met name VTM in prime-time en gelet op het belang voor de berekening van de reclametarieven, niet al te veel kijkers zou verliezen aan de regionale televisieomroepen.

Sedertdien zijn evenwel één voor één de verschillende mechanismen die een bijzondere bescherming moesten bieden aan VTM, komen weg te vallen. De wijzigingen die in de loop van 1998 aan het omroepdecreet zijn aangebracht bevestigen deze ontwikkeling. Naar de regionale televisieomroepen toe heeft dit bijkomende ruimte gecreëerd zowel inzake financiering uit reclame, sponsoring en telewinkelen, als inzake programmering. Daarop kom ik straks nog even terug.

Dit is dus zeker een belangrijke factor: de Vlaamse overheid, mede onder druk van Europa, is

niet langer bereid de tot nu toe belangrijkste commerciële actor inzake televisie in Vlaanderen via allerlei juridische instrumenten in een artificieel geconstrueerde machtspositie te handhaven of van concurrentie af te schermen. En dit beleid straalt ook af op het juridisch kader inzake de regionale televisie.

3. Secundo zijn er ook interne ontwikkelingen bij de regionale televisieomroepen zelf te signaleren.

De belangrijkste kenmerken van deze ontwikkelingen zijn een voortdurende commercialisering, het zoeken naar schaalvergroting, professionalisering, investeringen in mediatechnologie en de daarmee samenhangende nood aan bijkomende inkomsten. Ontwikkelingen die samenhangen met de eigen dynamiek van de exploitatiemaatschappijen rond de regionale televisies, exploitatiemaatschappijen die hun start- en investeringskapitalen moeten verzilveren. En er is zeker ook de eigen dynamiek die uitgaat van de reclameregies, in een zoeken naar expansie en markuitbreiding. Tegelijk is er van de mogelijkheid van gemengde financiering weinig (- te weinig -) in huis gekomen waardoor de regionale televisieomroepen in een afhankelijkheidsspiraal van de inkomsten uit reclame en sponsoring zijn terecht gekomen. De gemiddelde kostprijs voor een uur programmering op de regionale televisie is ondertussen opgelopen tot ruim meer dan een half miljoen frank, althans dat is het cijfer dat in het voorjaar van 1998 tijdens de hoorzitting in de Commissie Media van het Vlaams Parlement werd medegedeeld.

De regionale omroepen hebben daarom sedert enige tijd behoefte aan bijkomende financiering en vonden die in allerlei "infomercials" of "publireportages". Een bepaalde regionale omroep onderbrak zelfs de dagelijkse regionale journaals met reclameblokken. En geleidelijk aan hield men zich bij de regionale televisieomroepen ook niet langer aan de beperking tot streekgebonden reclame. Wie bij deze trend onvoldoende aansloot werkte zich als regionale omroep danig in de financiële problemen. Laat mij opnieuw verwijzen naar de parlementaire stukken van de Commissie Media waar tijdens de hoorzitting in februari van dit jaar is genotuleerd dat ROB de voorbije jaren financieel-structureel ernstig in de problemen is gekomen. Door de voorzitter is verklaard dat ROB aldus op 5 jaar tijd een nettoverlies van 63 miljoen frank heeft geleden. Ik wil de pret van de lustrum-viering van deze avond niet komen verstoren, maar op een zitting als deze mag het niet enkel rozengeur en maneschijn of regionale omroepheroïek zijn die aan bod komt. Een tekort van 63 miljoen frank, het heeft te

denken hoe men dit kan wegwerken zonder als gemeenschapstelevisie zijn ziel te moeten verkopen ...

Tegelijk werd de decretaal opgelegde drempel van 200 uur programmatie op jaarbasis door sommige regionale omroepen als te beperkend, te verstikkend ervaren en werd dit plafond door een aantal regionale omroepen overschreden, m.n. door TV-Brussel, ATV, WTV en Focus.

Een aantal van deze ontwikkelingen moesten er wel onvermijdelijk toe leiden dat op één of andere manier het bestaande juridische kader inzake de regionale omroepen in vraag werd gesteld. Het regeerakkoord van de Vlaamse regering van juni 1995 bepaalde dan ook, : "Het decreet op de regionale TV moet worden geëvalueerd, ook in functie van de nieuwe ontwikkelingen in het medialandschap".

Nu, eind 1998, moeten we vaststellen dat die aangekondigde grondige evaluatie van het decreet en van de sector van de regionale televisie er niet is gekomen. Wel hebben zich een aantal van de gesignaleerde ontwikkelingen zich opvallend doorgezet, ontwikkelingen die wel eens zijn omschreven als de "verroulartisering" van de regionale omroepen. De term is van VLD-politicus Dirk Van Mechelen, die in het voorjaar van 1998 in de Commissie Media van het Vlaams Parlement wees op deze tendens van wat hij dus nogal ongemakkelijke benoemde als de "verroulartisering" van de regionale televisie in Vlaanderen. Volgens Van Mechelen is er ook sprake van een "windtunneleffect" waardoor alle regionale omroepen op dezelfde manier worden gestroomlijnd. En Van Mechelen stelde toen ook de retorische vraag, met verwijzing o.a. naar ROB, of er niet dringend moest worden ingeroeid tégen deze tendens van wat hij de "vermarkting" noemde binnen de sector van de regionale televisie in Vlaanderen. Een VLD-politicus die ten gronde een debat wilde voeren over de "vermarkting" in de audiovisuele sector. Je zou geneigd zijn om te denken dat er al serieus iets moet mislopen alvorens uitgerekend een VLD-politicus opkomt tegen de "vermarkting" van een bepaalde sector. Of anders uitgedrukt : er zijn geen vastgeroeste zekerheden meer in de politiek.

Maar goed, dit jaar zijn dus een paar aanpassingen aangebracht aan het juridisch kader betreffende de regionale televisie. Hoe is dit verlopen ?

4. De belangrijke wijzigingen aan het omroepdecreet in 1998.

Laat dit in elk geval duidelijk zijn. De zopas doorgevoerde aanpassingen zijn niet de resultante van een uitgebreide analyse of van een grondig parlementair debat in verband met de regionale televisie in Vlaanderen. In de algemene toelichting bij het ontwerpdecreet dat leidde tot het decreet van 28 april 1998, wordt zelfs met geen woord gerept over de aanpassing van het decreet met betrekking tot de regionale televisie, zozeer was men met dit decreet gefixeerd op andere aanpassingen, zoals de implementatie aan de televisierichtlijn, de opheffing van het VTM-monopolie, de invoering van telewinkelen, de situatie van VT4...). De problematiek omtrent de regionale omroep zat dus duidelijk ondergesneeuwd bij de bespreking van dit decreet, zoveel is duidelijk. Hoewel verschillende leden in de Commissie Media er bij de Mediaminister hebben op aangedrongen de problematiek in verband met de regionale televisie ten gronde te evalueren en in een breder perspectief te plaatsen, hield de Minister de agenda van de hervormingen uiterst beperkt. De decreetsherziening van enkele maanden geleden beperkte zich uiteindelijk tot een zeer minieme aanpassing van de taakomschrijving van de regionale TV (-de notie "dienstverlening aan de burger" is geschrapt-), tot het optrekken van de maximumdrempel van 200 naar 300 programma-uren op jaarbasis, tot het schrappen van de verplichte eerste doorgifte van de dagprogrammatie voor 19u.30, tot het opheffen van de beperking van streekgebonden reclame en sponsoring, tot het oprekken van de reclamezendtijd op de regionale TV en tot de mogelijkheid van telewinkelen. Als argumentie werd door de Mediaminister medegedeeld dat met de uitbreiding tot 300 uur op jaarbasis werd tegemoetgekomen aan de wens van de sector. En met betrekking tot de opheffing van het streekgebonden karakter van de reclame, werd laconiek geargumenteed dat deze bepaling in de praktijk toch niet werd toegepast en dus maar beter kon worden opgegeven.

Of dit echt een visie inzake mediabeleid omtrent de regionale televisie weerspiegelt is toch niet geheel duidelijk.

5. Nog altijd de achillespees : de financiering van de regionale omroepen.

Uiteraard is en blijft er ook nog de problematiek van de mogelijke overheidsfinanciering van regionale omroepen. Ik moet daarover kort zijn, ook door de andere sprekers is hierop reeds

gewezen.

De suggestie eind 1997 om de extra-meevaller van de inning van het kijk-en luistergeld voor een bedrag van 200 miljoen te affecteren voor de sector van de regionale omroepen, is nooit ernstig overwogen. Een andere mogelijkheid is dat een vorm van financiering door de Vlaamse overheid zou kunnen gebeuren naar het model van het protocol dat is gesloten tussen de Vlaamse regering en de Vlaamse dag- en weekbladpers : een protocol dus tussen de Vlaamse regering en de sector van de regionale televisieomroepen. Allicht een piste die in de nabije toekomst daadwerkelijk moet worden verkend.

Het standpunt van Mediaminister Van Rompuy tot nu is evenwel onveranderd duidelijk : financiering vanwege de Vlaamse overheid naar de sector van de regionale televisie komt er niet. Het zou ons verbazen als de woordvoerder van de Minister straks een ander geluid zou laten horen.

6. Slotbeschouwing.

De voorbije jaren en maanden zijn een aantal ontwikkelingen bij de regionale televisies nog duidelijker dan tevoren zichtbaar geworden. Sedert kort is nu ook het juridisch kader voor de regionale omroepen, zowel inzake programmatie als inzake het verwerven van inkomsten uit reclame, sponsoring en televerkoop versoepeld. Een duidelijke optie in beide gevallen voor deregulering, het versoepelen van bepaalde voorschriften, het afzwakken van bepaalde verplichtingen.

Voor de zoveelste keer, - denk aan de ontwikkelingen rond de lokale radio's -, moet worden vastgesteld dat de overheid zijn inhoudelijke of functionele doelstellingen in verband met het mediabeleid niet kan doorzetten en uiteindelijk de mediawetgeving conformeert aan de onderdruk van de markt en de media-actoren ontstane praktijk. De overheid zo blijkt, kan met betrekking tot het mediabeleid slechts enkele marges invullen en is op dat terrein slechts succesvol voor zover daarbij niet wordt ingegaan tegen de commerciële belangen en marktgeoriënteerde doelstellingen van de diverse actoren in de audiovisuele industrie en de sector van de reclame.

Maar zelfs met deze kennis voor ogen, blijft het de taak van de overheid om uit de lessen van

het verleden te leren. Van de overheid die een mediabeleid vanuit democratisch en cultureel perspectief wil ontwikkelen mag verwacht worden dat deze maximaal de haar nog resterende kleine marges weloverwogen en zinvol invult. Het is niet verboden om de indruk te hebben dat met de recente aanpassing aan het omroepdecreet deze oefening naar de regionale televisieomroep toe niet is geslaagd. De toekomst zal een antwoord geven op de vraag of met de toenemende insijpeling van de reclame, sponsoring en telewinkelen op de regionale televisieomroepen, niet het paard van Troje werd ingehaald...

Het is duidelijk dat in de zopas geschetste context de Regionale Televisie Oost-Brabant een wel heel bijzondere, unieke en eigenzinnige plaats inneemt. Er staan ROB ongetwijfeld nog boeiende avonturen te wachten op de woelige baren van de stormachtige ontwikkelingen in de mediasector. Hopelijk slaagt men erin om de koers te kunnen houden... De wind die moet getrotseerd worden, lijkt al een tijdje strak en pal uit het westen te komen. Strak en pal uit het westen, voor de regio van ROB, je moet de kaart van Vlaanderen maar eens bekijken, is dat de richting van Roeselare...